

M. Saim UYSAL

Kırılgan ve sürdürülemez yüksek büyüme

14.6.2018

2018 yılının ilk çeyrek büyüme rakamları TÜİK tarafından açıklandı. Ekonomimiz ilk çeyrekte %7.4 büyüdü. Dünyada, %7.7 Hindistan büyümesinden sonra ikinci en hızlı büyüyen ülke olduk. Büyümemizin kaynağına bakınca iç talep kaynaklı büyüme olduğunu görüyoruz. İhracatın büyümeye katkısı negatif. Zira ithalatımız %15 artarken ihracatımız %0.5 artabiliyor. Vatandaşımız ilk çeyrekte inşaat, dayanıklı, dayanıksız mallar ve hizmet sektörlerinde harcama yaptı.

Bu büyümeyi neye rağmen gerçekleştirdik. Bilindiği gibi 24 Haziranda genel ve Cumhurbaşkanlığı, 2019 Mart'ında da yerel seçimler var. Hükümet bu seçimler nedeniyle genişleyici bir mali politika izliyor. Kredi teşvikleri, KGF uygulamaları, emekli ikramiyeleri gibi. Bu politikalar ekonomide bütüncül bir yaklaşımı bozduğu için bir taraftan iç talep kaynaklı yüksek büyümeyi realize ederken diğer taraftan Milli gelire oranı itibariyle %6'yı aşan cari açık, %12'leri aşan TÜFE ve çekirdek enflasyon oranı, bozulan bütçe denklığı, yüksek faiz, istikrarsız döviz kuru ve ciddi oranda azaltamadığımız işsizlik oranı ve en kötüsü de milli gelirin %53'ünü geçen yüksek borç artışı faturalarıyla baş başa kaldık.

Türk ekonomisinin öteden beri dalgalı bir seyir izlediğini biliyoruz. Zaman zaman küçük oranda büyüme ve bazen de baz etkisiyle çok yüksek büyüme gösteriyor. Bunun nedeni konusunda hafta içinde Ege Sanayici Ve İşadamları Derneğinde konuşma yapan bir süre birlikte çalışmaktan gurur duyduğum Merkez Bankası eski başkanı Sayın Durmuş Yılmaz'ın açıklamaları ve vurgulamalarına değinmek istiyorum.

1- Türk ekonomisi 2003-2017 döneminde 1950-2002 dönemine kıyasla sadece 0.8 puan daha fazla büyüebilmek için bu dönemin 3 katı dış açık vermek durumunda kalmıştır. Bunun sonucunda Cumhuriyet tarihinin en yüksek toplam borçluluk oranına erişilmiştir.

2- 2000'li yıllardan itibaren izlenen iktisadi politikalarla ekonomimiz hızlı bir sanayisizleşme sürecine girmiş, büyük ölçüde dış borç ile finanse edilen iç tüketim ve inşaatla dayalı yatırım modeline geçmiş, milli gelir içinde diğer sektörlerin payı azalmıştır.

3- Ekonomimiz son otuz yılda düşük, orta teknoloji tüketim malı ve işlenmiş gıda ihraç eden bir ekonomiye dönmüştür. Düşük ve orta

teknolojili ihracat yapabilmek için de bunları ithal etmek zorunda olan bir dış ticaret yapısına sahip olmuştur.

4- Türk ekonomisi "Orta Gelir Tuzağı"na düşmüştür. Milli gelir revizyonlarına rağmen 2014-2017 döneminde kişi başına milli gelir 12.480 dolardan 10.579 dolara gerilemiştir.

5- 2009 – 2016 arasında Çin'den sonra reel kesim toplam iç ve dış borçluluk oranları en fazla artan ekonomi Türk ekonomisidir. Gelişen piyasalarda Türk reel kesimlerinin borçluluğu en yüksek seviyededir.

6- Özel tüketim harcamaları artan yüksek borçlanma ile finanse edilmektedir. 2017 sonu itibariyle hane halkı toplam borcu 545 milyar TL'ye ulaşmıştır.

7- Türk ekonomisi 2004 sonrası yüksek cari açıklar sonucu net dış yükümlülükleri (Uluslararası Yatırım Pozisyonu = Varlıklar – Yükümlülükler) hızla artmış ve 453 milyar dolarla dünyanın en yüksek ilk 10 dış yükümlülüğüne sahip ülkelerden birisi olma konumuna düşmüştür.

8- Kısa vadeli dış borçlar Merkez Bankası rezervlerinin %90'ını aşmıştır. Özel sektörün 2017 sonu itibariyle dış borçları 320 milyar dolara erişmiştir.

9- Hane halkının 30 milyon kişisi kredi borçlusudur. Bu borçluların %60'nın geliri en çok 3200 liraya kadar, 1500- 2300 lira arasındakilerin oranı ise %25'dir.

10- Kamu borcunun milli gelire oranı %30 gibi düşük bir seviyededir. Ancak artan bütçe açıkları ve Hazine'nin doğrudan dolaylı yükümlülükleri önümüzdeki dönemde kamu borcunu arttıracaktır. İç borç çevirme rasyoları %120'leri aşmıştır.

11- Ekonomi 2012 yılından itibaren enflasyon – devalüasyon sarmalına girmiştir. Bunun başlıca sebepleri; gevşek para politikası, enflasyon hedeflemesinden vazgeçen ve anti –enflasyonist politikalar izleyemez duruma düşen Merkez Bankasıdır.

12- Tarımsal ürünlerin bir çoğunda yeterlilik oranı %100'ün altına gerilemiştir. 15 tarımsal ürün 2016 da 6 Milyar dolar açık verilmiştir.

Bütün bu tespitler sonucunda Sn. Yılmaz ekonominin yeniden dengelenebilmesi ve orta gelir tuzağından çıkılabilmesi için alınması gereken önlemleri şöyle özetliyor.

- Dengeli büyüme,
- Dışa bağıllığı azaltacak sanayi yatırımlarının yapılması
- Kur istikrarı, enflasyonla ciddi mücadele, gelir dağılımının düzeltilmesi, tarımsal üretimin artırılması ve bireylerin borç yükünün azaltılması,
- Ekonominin potansiyel büyüme hızının yükseltilmesi ile kapsayıcı büyümenin sağlanması,
- Faktör verimliliğinin yükseltilmesi,
- Fiyat istikrarı ve düşük enflasyonun yaratılması,

- Kadın ve genç istihdam arttırılması ve cari açığın cari fonlara dönüşmesi.

Söz konusu önlemler uzun vadeli olmakla beraber, bir an önce başlanmasında yarar görülen hususlar. Ancak bize göre oldukça fazla ısınan ekonomimizin bu yılın ikinci ve özellikle üçüncü çeyreğindeki yavaşlaması önemli. Zira öncü göstergeler (PMI verisi gibi) buna işaret ediyor. Yavaşlayarak soğutma yapmamız lazım. Ani duruş olması durumunda bunun yıkıcılığı fazla olur.

Sözün özü: Sürdürülebilir ve kalıcı bir büyüme için ekonomideki tüm parametreleri dikkate alan bütüncül bir yaklaşım gerekiyor.